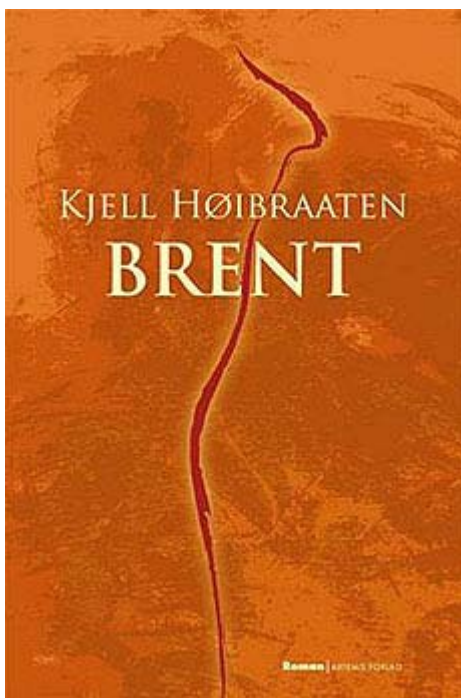

bjoerna.dk [Kultursociolog Bjørn Andersen](mailto:post@bjoerna.dk) post@bjoerna.dk

Kjell Høibraaten: »Brent«

Version 1.3 - 31.07.2006. - Se desuden om bogen i »Sidste Nyt« [# 298](#) og [299](#)

Nordmanden Kjell Høibraaten har skrevet en roman om Albanien, *Brent* hedder den. Det er én af de mærkværdigste bøger jeg har læst længe. Den er god, men mest dårlig. Den er sine steder spændende - men er på afgørende punkter *frygteligt* banal.

Scener ... og masser af namedropping

Høibraaten fortæller albanernes komplekse nyere historie gennem en lang række scener. Nogle er godt set - og står så de næsten er til at filme - nogle er *vildt* overdramatiserede, selv når man tager 1990'ernes spektakulære hændelser i betragtning, og nogle er meget patetiske.

De fleste af personerne er fiktive, men nogle er *name-dropped* fra virkelighedens verden; deres rolle er at være »kulisse« og kolorit, at give »garanti« for lødigheden - som når én af Adem Jashari's håndgangne mænd er med til at forberede en redningsaktion ind i Kosóva. Bogen slutter akkurat før guerillakrigen i Kosóva tager fart i 1998, Jashari selv blev dræbt af serbiske styrker 5.3.1998.

Et par klip af handlingen

En albansk skolelærer bliver myrdet af serbere i Kosóva engang for længe siden, men

hans søn overlever og dukker op på »rette tid og sted« mange år senere.

En »familie« af forviste bliver skubbet sammen i en landsby - og bliver ved at holde sammen efter Hoxha-styrets sammenbrud og deres egen løsladelse. Den ældste af dem bliver engageret i et italiensk-albansk handelssamarbejde, der på overfladen er reelt, men som nedenunder er dybt kriminelt. Når vor ven går med til de grimme ting, er det selv sagt for at afsløre dem på én eller anden mærkelig måde, for blot at gå til det italienske eller det albanske politi ville ikke føre til noget godt.

En albansktalende serber bliver sendt afsted for at likvidere en - uendeligt god - albansk pige, der ligger inde med farlig viden (og *mange* kontanter), men falder for en caféværtinde i de albanske bjerge, dræber et par indbrudstve og overtager deres bil - og opgiver sit morderiske ærinde af erotiske grunde.

En serbisk sikkerhedsofficer rykker ind i Albanien med en bande *kommando'er* og vender tilbage til Kosovo, næsten nedkæmpet og med en helt forkert fange. Ifølge bogen skulle der være et tæt samarbejde mellem Milosevic, serbiske sikkerhedsfolk og italienske gangstere.

Høibraaten kender albanerne

Bogens styrke er at forfatteren har en omfattende viden om albansk historie og albanske traditioner, især i det nordlige grænseland. Han véd hvad der er sket, og hvem der er hvem. Han holder *meget* af albanerne og deres lille stat - og har stor sympati for Kosóva albanernes kamp mod de serbiske undertrykkere frem til 1999, især den *væbnede* kamp, ikke Rugóva-kredsens opbygning af et parallel-samfund, der foregik på Gandhi-agtige principper.

Man mærker at han har boet i Albanien, har været godt omkring og kender albanere i forskellige positioner og med forskellig baggrund. Der er lange passager hvor beskrivelsen af landsby-, gade- og samfundslivet er troværdig, især når det gælder de hektiske dage i 1997 hvor samfundet brød sammen, og der indtrådte veritabelt kaos.

Men bogen er rent dilettant

Det er også en stor styrke at Høibraaten kan skrue en historie sammen, og at han har litterært gå-på-mod, men bogen kunne være blevet meget bedre, hvis han havde været mere energisk med at kontrollere sit talent og sin fortællelyst. Der er gået dilettant i bogen. Ikke fordi der er noget galt i det, men seriøs litteratur er der langt fra tale om, selv om både forlag og forfatter påstår det og sælger bogen som sådan:

Brent er en spenningsroman, men samtidig går den dybt i menneskesinnet og kulturen i en af Europas minst kjente og eldste kulturer.

Fortælleteknikken er fra 1800-tallet

Høibratten ser forskellige personer indefra og kender deres inderste tanker, der ofte er temmelig banale. Kort efter bevæger han sig ind i »modparten«'s krop og gør det samme. Han bevæger sig ind og ud af så mange forskellige personer at det er for meget af det gode og meget lidt tillidvækkende, for der er ingen - der i virkelighedens verden - har en sådan indsigt og et sådant overblik. Det ville have været bedre, hvis der havde været en

mere »jordnær«, evt. tilbageholdende fortæller, med de ulemper der følger af dét.

Ikke nok med det; der er også for mange sammentræf (akkurat som man brugte det i 1800-tallet); der er for mange »konstruktioner«; der er også en dårlig vittighed - om den russiske komponist Kalashnikov - der bliver hevet frem mindst tre gange; og der er alt for mange skæve sætninger af typen:

Uvitende om reservestyrkerne glir en mørkelagt bil ut mot hovedveien. På vej til byen Gjakova, to kilometer fra landsbyen. På vei til Mimoza. På vei til ...

De tre sidste *sigende* punktummer er forfatterens. Reservestyrkerne der nævnes er to raske drenge, der egentlig skulle været blevet tilbage for ikke at gå i vejen, men se hvad der sker ...

Persontegningen holder ikke

Heltene er helte. Skurkene skurke. Kun ganske få er begge dele eller blot gammeldags sammensatte. Man lades generelt ikke i tvivl om, hvem der er hvad, for der er mange signaler. Gode mennesker ryger fx ikke dårlig tobak, men det gør de der er på den forkerte side, som et par serbiske vagter på grænsen til Kosóva.

Kærlighed, erotik og hårdhændet sex

Kærlighed, erotik - og undertiden hårdhændet sex - får god plads i bogen. Nogle af de erotiske passager er smukke, men de fleste af dem er for konstruerede eller for »romantiske« - eller begge dele.

Eda, en ung smuk albansk pige lader sig forføre af en køn italiensk soldat under krigen, men hendes kærlighed knuses, da soldaten bliver dræbt af tyske soldater. Hun sværger en voldsom hævn, bliver guerilla og senere kommunist. Efter krigen gifter hun sig - uden den ringeste kærlighed - med en partikammerat - mens hun stadig drømmer om sin døde italiener. Den triste albanske erstatning skubbes frem af hende og stiger i graderne under Hoxha-styret, men hun hverken har eller får særlig meget respekt for ham - og udleverer ham til sidst til *Sigurimi*, sikkerhedspolitiet. Eda mistænker ham for at høre til kredsen af albanske »kinesere«, der blev »udrenset« på dén tid. Lederne blev henrettet - ægteemanden slap med at komme i hårdt fængsel gennem mange år, og datteren - der var kæreste med en »kinesersøn« - røg lige så længe i forvisning for dér at blomstre op som den reneste og pureste kliché.

Dén sympati man måske i begyndelsen kunne have for Eda forsvinder efterhånden som hun males sortere og sortere og mere og mere forskruet. Til sidst kammer beskrivelsen helt over. Forklaringen på hendes stikkeri og senere besynderligheder er, skal man tro bogen, at hun opfatter virkeligheden helt anderledes end den er. På dén måde er hun måske et billede på »systemet« som det var dén gang, en grim kombination af machiavellisme, fortrængning og paranoia? Som psykologi er det ikke overbevisende.

»Skatteøen«

Noget af det værste i historien, noget af det mest utrolige, er da heltinden, Eda's uendeligt gode datter, får en dobbeltlåst kuffert, siden også en sammensvejsset jernkasse, som

arvegods efter sin gamle ven. Han var i hendes fars sted i de slemme år under forvisningen, desuden hendes hemmelige kæreste og nu til sidst hendes selvopofrende, men myrdede, velynder. (Der er flere eksempler på at nogle af de ældre personer er mærkværdigt glade for de yngre eller yngste):

To uker senere sitter en stille nonne, Maria fra Mor Theresa, med sitt italienske pass på vei igjennom Makedonia til Gjakova i Kosova. Hun er utnevnt til leder for Mor Thereas arbeid i byen der 25 prosent av befolkningen er katolikker, som henne. Hun kjenner på den litt uvanlig store magen. Hun har mer enn en misjon [å] utføre. Og ikke minst, hun drømmer om igjen, igjen å finne sin Gjoni.

Kufferten og kassen viser sig at være fylt med breve og dokumenter. Der er historier, forklaringer og kærlighetserklæringer, der er masser af penge af den ene og den anden slags, - nutidigt overskud, guldmønter fra krigens tid - foruden værdipapirer der har ynglet, og juveler der aldrig er blevet hentet.

Skulle dette ikke være nok, arver hun et hus i Vlora og flere hundrede millioner dollars. Egentlig penge som italienske gangstere havde overdraget til hendes aldrende ven for at han skulle investere dem i VEFA, ét af de mange pyramideforetagender der skød op hen over midten af 1990'erne - og som kort efter faldt sammen. Hun må ikke bruge pengene til hvad som helst, står der, kun til gode formål - som om der var nogen der kunne tvivle på at det var dét hun spontant ville gøre?

Hvorfor brød systemet sammen?

Det siges flere steder i bogen at pyramideforetagenderne nødvendigvis *måtte* knække, hvad der er ganske rigtigt, men historien om de mange millioner er en pudsig spejling af de mange naive albanske drømme om at man - mirakuløst - kunne blive millionær, hvis man investerede alt hvad man ejede og havde. Lige så urealistisk og lige så forskruet, bare på en lidt anden måde, er historien om den store arv. Vi er her tættere på »Skatteøen« end på aktuelt vedkommende litteratur. Den eneste undskyldning for albanernes naivitet var at den var en følge af dén særprægede virkelighedsopfattelse Hoxha-styret havde doceret gennem mange år; en tilsvarende undskyldning har Høibraaten ikke.

Skønt der gives mange »forklaringer« undervejs - ofte endda meget direkte - er der ikke meget der bidrager til en forklaring på historiens gang. Hvorfor accepterede albanerne Hoxha-styret? Hvorfor brød styret sammen efter 40-45 år? Det er ikke til at vide ud fra bogen, og der bliver hverken sagt, *vist* eller antydnet at der nok var både indre og ydre grunde. Sammenbruddet fremstår som mystik, mirakel eller noget andet uforklarligt.

Til gengæld oplever læseren at sammenbruddet af de stramme strukturer fører en slags flodbølge med sig. Mange ville ud af landet på overfyldte færger, nogle slog sig på bandevirkesomhed og røvede, plyndrede og myrdede, mens nogle (og heldigvis ikke så få) prøvede at bevare roen og at opføre sig anstændigt og fremadrettet under de meget vanskelige vilkår.

Hvad kan forklaringen have været?

Egentlig var Hoxha-styret, lige som de senere pyramideforetagender, »dømt« til at falde sammen på ét eller andet tidspunkt, for det kunne ikke stå på egne ben selv om man

drømte om det modsatte - afskåret som man var fra omverdenen og uden noget udviklingspotentiale; Albanien og Hoxha-styret måtte have økonomisk hjælp udefra for at overleve, for landet og styret kunne slet ikke *matche* vilkårene i den omgivende verden; dén ledelse man havde - både på det politiske plan og på det praktisk-økonomiske - havde ikke et realistisk svar på landets problemer, og dét lider man under dén dag i dag; man kunne kun skifte den ene storebror ud med den anden (Jugoslavien, Sovjetunionen, Kina) og ellers håbe på en mirakuløs redning.

Det var således - netop når det drejer sig om Albanien - ikke spor mærkeligt at det endelige sammenbrud i begyndelsen af 1990'erne førte til mange omskiftelser og til rent kaos i 1997. Der er ganske vist dem der mener at Sali Berisha og hans folk havde et stort ansvar for kaos dén gang; det er næppe forkert, men de strukturelle årsager vejer langt tungere. Årsagen gemte sig i fortidens strukturer og kulturelle mønstre, og Sali Berisha, Fatos Nano og flere andre var på hver deres måde børn af Hoxha-styret.

Misforstå mig ret. En roman skal ikke være en analyse, der er bedre genrer til dén slags. Men det er ofte en god ting, hvis en virkelighedsroman hviler på en rimeligt realistisk virkelighedsforståelse, ikke mindst når romanen handler om Albanien, hvor virkelighedsforståelsen var så forskruet som den var.

Måske er bogen skrevet som tidsfordriv?

Der er som sagt ikke meget seriøs virkelighedsbeskrivelse i bogen, og man kan derfor formode at den oprindeligt er skrevet som tidsfordriv, så Kjell Høibraaten havde noget at læse op for sin kone i de mange mørke vinteraftener dernede i Albanien?

Bogen burde have været strammet gevaldigt op og rensset godt igennem; de mange litterære unoder fra 1800-tallet burde have været fjernet, for så kunne bogen måske have været vedkommende og overbevisende, måske endda gøre sig som filmforlæg? Som den er nu, kan den vanskelig anbefales hverken Albaniens-interessede eller andre læsere, selv om der er visse gode »elementer« i den, og det er trist.

BA

Kjell Høibratten: »Brent«

Roman

Artemis Forlag, Norge, 2004

409 s., incl. kort. Pris: Ukendt.

Høibraaten var i sine unge dage engageret på den yderste venstrefløj i Bergen. Senere tog han til Albanien hvor han etablerede rederiet »La Vikinga«, der gennem flere år drev færgesejls på Adriaterhavet med hydrofoil-både. Han er en omdiskuteret mand.

Du må citere hvis du angiver hovedsiden adresse: bjoerna.dk ... Siderne om Albanerne: bjoerna.dk/albanerne.htm ... Søgning på internettet: bjoerna.dk/soegning.htm